

Følgebrev til omlægningsplanen for Lokal Trepert Randers Fjord

Kære kommunalbestyrelse / byråd

Den Lokale Trepert Randers Fjord fremlægger hermed en samlet omlægningsplan for hovedvandoplandet Randers Fjord.

Planen er resultatet af et grundigt samarbejde mellem Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Naturstyrelsen og kommunerne.

På mødet den 25. september 2025 godkendte vi i Den Lokale Trepert planen med dens forslag til skitseprojekter til omlægning af arealer til fremme af miljø-, klima- og naturformål.

Treparten indstiller, at kommunalbestyrelsen/byrådet principvedtager planen og dermed igangsætter arbejdet med at realisere denne. Den Lokale Trepert vil følge processen med omlægningsindsatsen i de kommende år og i nødvendigt omfang opdatere planen. Dette gælder ikke mindst i forhold til udtagning af arealer til skov, grundvands-/drikkevandsbeskyttelse og naturformål.

Formålet med følgebrevet og det medfølgende notat er at give indblik i arbejdsprocessen og overvejelserne bag omlægningsplanen.

Vi i treparten håber, at planen vil blive godt modtaget, og at alle parter vil fortsætte det vigtige samarbejde om at opnå et renere vandmiljø, en styrket biodiversitet og et betydeligt bidrag til reduktionen af CO₂-udslippet i Danmark. Samtidig med at vi sikrer rammer for en bæredygtig omstilling af landbruget, så Danmark også i fremtiden har et konkurrencedygtigt og attraktivt landbrugserhverv.

Med venlig hilsen

Den Lokale Trepert Randers Fjord v/ repræsentanterne udpeget af Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Naturstyrelsen og kommunerne

Den 25. september, 2025

Arbejdet med omlægningsplanen for Randers Fjord 2025

I det følgende giver vi et indblik i den arbejdsproces og de overvejelser, der ligger til grund for den færdige omlægningsplan.

Omlægningsplanen bidrager til opfyldelse af indsatskravene for hovedvandoplandet Randers Fjord og indtænker synergieffekter på de udpegede arealer. En omlægningsplan er for et helt hovedvandopland, men er neddelt i delvandoplande. Hvert delvandopland har et reduktionsmål for kvælstof, mens der er et samlet potentiale for udtagning af lavbundsjord for hele hovedvandoplandet.

For skovrejsning og natur er der kun sat nationale mål, men planen vil også skulle bidrage hertil. Det bemærkes, at der er overlap imellem målene, da f.eks. lavbundsområder og urørt skov kan blive til natur.

Omlægningsplanen for Randers Fjord giver et samlet overblik over indsatskravene og graden af målopfyldelse i hovedvandoplandet; de enkelte delvandoplande; og på kommuneniveau.

Planen i sin første version lever op til indsatskravene for kvælstofreduktion og reduktion af CO₂-udslippet i vores hovedvandopland og omfatter egnede skitseprojekter til udtagning af:

- Arealer med henblik på kvælstofreduktion i form af potentielle kvælstofvådområdeprojekter
- Arealer på lavbundslande, som med potentielle lavbundsprojekter bidrager til det nationale mål for både kvælstofreduktion og reduktion af CO₂-udslippet
- Arealer med mulighed for at skabe nye og sammenbinde eksisterende naturområder, typisk i forbindelse med kvælstofvådområde- og lavbundsprojekterne

Identificeringen af betydelige yderligere arealer egnet til natur, skovrejsning og grundvands-/drikkevandsbeskyttelse fortsætter lokalt, regionalt og på landsplan fra 2026 og frem.

Derfor vil der være opfølgende planlægning i Den Lokale Trepert Randers Fjord efter den første version af omlægningsplanen, som hermed ligger til kommunernes principvedtagelse. Omlægningsplanen er dynamisk og alene i mål med kvælstof og CO₂ med denne version – den største del af arbejdet med øvrige områder i aftalerne om et Grønt Danmark udestår stadig i det videre arbejde.

I det følgende beskriver vi arbejdsprocessen, planens rammer og indhold samt vigtige emner og forhold, vi ønsker at fremhæve.

1. Arbejdsprocessen i Lokal Trepert Randers Fjord og omlægningsplanens indhold

Den Lokale Trepert har mødtes fire gange fra februar til september med høj deltagelse og stort engagement. Samarbejdet har været præget af åbenhed, faglighed og vilje til at finde fælles løsninger – også om emner alle ikke umiddelbart har været enige om.

Arbejdet i treparten blev understøttet af et tæt samarbejde mellem fagmedarbejdere fra kommunerne, Naturstyrelsen og udtagningskonsulenterne samt ledere på vand- og naturområdet. Et fællessekretariat i Viborg Kommune bistod med mødeplanlægning, koordinering, fremdrift og kontakt til fagmedarbejderne i kommunerne.

Fagmedarbejderne har samarbejdet om at finde de skitseprojekter, der indgår i planen. Undervejs i processen har treparten fået viden om og indblik i de tekniske aspekter af omlægningsindsatsen gennem oplæg på trepartens møder. Lokal Trepert Randers Fjord og Lokal Trepert Djursland deler ansvaret for kystvandoplandet for Hevring Bugt. Fagmedarbejderne i de to treparter har undervejs været i dialog om dette fælles ansvar.

Det er værd at bemærke, at 9 af de 13 kommuner omfattet af trepartens arbejde – Hedensted, Horsens, Skanderborg, Silkeborg, Favrskov, Viborg, Randers, Syddjurs og Norddjurs – har betydelige arealer i hovedvandoplandet, mens Vejle, Odder, Ikast-Brande og Århus kommuner har mindre arealer i hovedvandoplandet for Randers Fjord. De ni førstnævnte kommuner samt Ikast-Brande og Århus kommuner har været repræsenteret såvel politisk som administrativt i trepartens arbejde, mens Vejle og Odder kommuner har valgt alene at være administrativt repræsenteret i Lokal Trepert Randers Fjord.

Omlægningsplanens rammer og indhold

Omlægningsplanen er udarbejdet med IT-værktøjet MARS og rummer projekter på forskellige stadier fra skitseprojekt på idéniveau til projekter, der allerede har fået tilsagn om økonomisk støtte.

Når et skitseprojekt fremgår af omlægningsplanen, er det ikke bindende for hverken lodsejere eller kommune, men skal forstås som et potentielt arealomlægningsprojekt, der skal undersøges nærmere i tæt dialog med de enkelte lodsejere, når omlægningsplanen skal realiseres. En lodsejer er således ikke forpligtet til at gå med i et projekt eller til selv at gennemføre arealomlægningen.

Omlægningsplaner skal omfatte udtagning af kulstofrige lavbundsjorder, etablering af vådområder, minivådområder, skovrejsning, ekstensivering og andre arealbaserede omlægningsindsatser, der bidrager til målet om at skabe mindst 20 procent beskyttet natur på landsplan, herunder potentialer for store sammenhængende naturområder.

Nationalt skal omlægningsplanerne samlet set bidrage til at:

- Reducere kvælstofudledningen med 13.800 ton gennem arealomlægning og ekstensivering.
- Udtage 140.000 hektar kulstofrige lavbundsjord for at reducere CO₂-udledning.
- Etablere 250.000 hektar ny skov heraf 100.000 hektar urørt skov.
- Skabe mere og sammenhængende natur samt styrke biodiversiteten.
- Sikre forbedret grundvands-/drikkevandsbeskyttelse gennem ændret arealanvendelse

I 2025 har fokus nationalt, regionalt og lokalt i kommunerne været på indsatsbehovene knyttet til kvælstofreduktion og udtagning af kulstofholdige lavbundsjord.

I denne førsteudgave af omlægningsplanen for Randers Fjord er der tillige også indlagt arealer med potentialer for at sammenbinde og etablere værdifulde naturområder samt enkelte arealer til fremtidig skovrejsning og sikring af grundvands-/drikkevandsbeskyttelse. Disse opgaver er alene påbegyndt.

Der er forskelle i, hvor meget de 13 kommuner har lagt ind udover opgaver med kvælstofreduktion og udtag af lavbundsjord. Dette er udtryk for, at kommunerne i forskellig grad har haft data til rådighed til udpegning af arealer, og om kommunerne har ønsket at indarbejde lokale politiske målsætninger i første version af omlægningsplanen. De forskellige kommunale tilgange i omlægningsplanen er sket efter aftale i den lokale trepart.

Der er ikke fastsat lokale mål for skovrejsning og natur, men de indgår i den nationale politiske aftale. På landsplan er målet 250.000 hektar ny skov heraf 100.000 hektar urørt skov og mindst 20 procent beskyttet natur.

Vi forventer, at der i løbet af det kommende år i næste version af omlægningsplanen vil blive angivet større potentialer for skovrejsning og naturområder, som kan bruges til at vurdere, i hvilket omfang vores område kan bidrage til at opfylde de nationale mål. Vi forventer også, at betydelige potentielle arealer til grundvands-/drikkevandsbeskyttelse vil blive indarbejdet.

Omlægningsplanen og anden planlægning i kommunerne

Omlægningsplaner er dynamiske projektkataloger, der viser vejen til målfrielse. Omlægningsplanen skal derfor ikke i offentlig høring på samme måde som en lokalplan. Når kommunen skal give tilladelse til at etablere det enkelte projekt, vil der i flere tilfælde være en offentlig høring. Alle udpegede skitseprojekter i omlægningsplanen er screenet indledningsvis for væsentlige arealkonflikter med eksisterende planlægning i kommunerne.

Indtil planen er målopfyldt, bør kommunerne tage hensyn og så vidt muligt undgå at disponere arealerne i skitseprojekterne til anden anvendelse. Implementeringen af omlægningsplanen vil givetvis få betydning for senere opdateringer af kommuneplaner.

2. Emner der har været vigtige for Den Lokale Trepert

I dette afsnit fremhæver vi en række emner, der har været særligt vigtige for Den Lokale Trepert Randers Fjord i arbejdet med at udforme omlægningsplanen.

Målet for Den Lokale Trepert har været at opnå konsensus om en robust omlægningsplan, der afspejler indsatskravene og hensigterne i de nationale politiske aftaler samt indtænker synergieffekter på de udpegede arealer. Arbejdet bygger på en række principper, som har guidet processen.

Principper

Med udgangspunkt i de statslige rammer har Lokal Trepert Randers Fjord udarbejdet omlægningsplanen for Randers Fjord efter følgende overordnede principper:

- A. Arbejdet bygger videre på allerede igangsatte udtagningsindsatser, hvad angår såvel CO₂ som kvælstof.
- B. Binding af CO₂ og reduktion af kvælstofudledning er det styrende for indsatsen med omlægningsplanerne – største effekter pr. ha prioriteres højest.
- C. Arbejdet skal, i højest mulige omfang, over kommunegrænser og under hensyntagen til indsatskravene ift. CO₂ og kvælstof, fremme en sammenhængende indsats for miljø, klima og natur. Synergieffekter skal aktivt søges og arealer med potentiale for beskyttet natur, herunder strengt beskyttet natur, skal – så vidt muligt - identificeres.
- D. Arbejdet sammentænkes med den eksisterende lokale planlægning indenfor og over kommunegrænserne, herunder f.eks. GudenåPlanen.

Treparten vil fortsat arbejde aktivt for at skabe synergier i skitseprojekterne efter principvedtagelsen af første version af omlægningsplanen.

Lodsejer- og borgerinddragelse

Den Lokale Trepert betragter lodsejerinddragelse som en løbende proces og er undervejs kommet med anbefalinger til kommunerne.

Kommunerne har grebet lodsejerinddragelsen forskelligt an. Inden sommerferien udsendte de fleste kommuner et generelt informationsbrev til lodsejerne, og flere kommuner har holdt borgermøder og større oplandsmøder for lodsejere, før og efter sommerferien, typisk i samarbejde med Landbrug & Fødevarer og Danmarks

Naturfredningsforening. Kommunerne har samtidig indsamlet input fra andre end lodsejere. Det er sket via følgegrupper, f.eks. i forbindelse med de grønne råd, samt på borgermøder og gennem indsendte forslag fra borgere.

Det er frivilligt for lodsejere at deltage i alle de potentielle skitseprojekter indarbejdet i omlægningsplanen, og lodsejere bliver inddraget, når arbejdet med de konkrete skitseprojekter eller interesseområder påbegyndes. Treparters medlemmer er enige om, at skitseprojekter med tydelig lodsejeropbakning skal prioriteres højt i implementeringsfasen for at sikre fremdrift og realisering af planen.

Der kan i omlægningsplanen pt. forekomme projekter, hvor lodsejere tidligere har afvist deltagelse i projekterne. Forklaringen er, at omlægningsplanens projekter ikke er opdateret fuldt ud med kommunernes dialog med lodsejere. Kommunerne respekterer de afvisninger, som er modtaget fra lodsejere ift. deltagelse i projekter.

Omlægningsplanens robusthed

Treparten har haft fokus på at skabe en robust og dynamisk omlægningsplan, der kan justeres, når projekter ændrer sig eller falder fra undervejs.

Omlægningsplanen indeholder i første version i alt 191 projekter, heraf 131 potentielle skitseprojekter, med et samlet projektareal på 21.439 ha. Der er i det samlede areal et overlap på 76% med DCE's forslag til 30% beskyttet natur i fremtiden i Danmark, og dermed er der god synergi mellem omlægningsplanens projekter og naturpotentialer.

Samlet set overstiger projekterne i omlægningsplanen indsatsbehovet for kvælstofreduktion i hovedvandoplandet. Indsatskravet til kvælstofreduktion i Randers Fjord er 305 tons kvælstof pr. år, og omlægningsplanen indeholder projekter indtegnet i MARS for 869 tons kvælstof pr. år.

Heraf udgør lavbundsprojekter, hvor det jvf. aftalerne om et Grønt Danmark er obligatorisk at indtegne projekter på alle egnede projektarealer på lavbund, i alt 581 ton. Indtegningen over indsatsbehovet kan delvist forklares med denne obligatoriske opgave. Desuden hænger indtegningen over indsatsbehovet sammen med, at Lokal Trepert Randers Fjord har ønsket at involvere lodsejere i mulige fremtidige projekter så tidligt som muligt.

I hovedvandoplandet til Randers Fjord har vi et potentiale for at omlægge 16.404 hektar lavbundsjord, mens vi i omlægningsplanen har indtegnet skitseprojekter for 16.233 hektar lavbundsjord, hvoraf 55% er randarealer og 45% tørvearealer. Potentialtallet for lavbundsjord kan i praksis være misvisende, da tallet omfatter både eksisterende naturområder, gennemførte lavbundsprojekter og i nogle tilfælde hele søer. Omvendt skal også nævnes, at det indtegnede i MARS både omfatter lavbundsjord og

randarealer, som ikke er lavbundsjord. Dermed kan tallet for areal-potentialet og det indtegnede areal ikke umiddelbart sammenlignes.

I hovedvandoplandet til Randers Fjord har fagmedarbejderne identificeret og inkluderet teknisk egnede lavbundsprojekter i omlægningsplanen. I de tilfælde, hvor tørveindholdet i lavbundsområdet umiddelbart er utilstrækkeligt til at realisere et lavbundsprojekt, har fagmedarbejderne i mange tilfælde indarbejdet forslag til nye naturområder i de indtegnede projekter.

Som tidligere bemærket er arbejdet med omlægningsplanen alene påbegyndt i Lokal Trepert Randers Fjord med første version af omlægningsplanen. Lokal Trepert Randers Fjord har besluttet, at udpegning af potentielle arealer til skovrejsning, grundvands-/drikkevandsbeskyttelse og områder med naturpotentiale fortsætter fra starten af 2026 og frem. Derfor vil planen blive opdateret, når de egnede områder hertil er identificeret og udpeget fra og med 2026.

3. Opmærksomhedspunkter

Arbejdet med omlægningsplanen har været en løbende proces, hvor planen er blevet udviklet samtidig med, at skinnerne er blevet lagt både lokalt og nationalt. Overordnet set er vi nået frem til et fornuftigt resultat. Der er dog forhold, vi ønsker at fremhæve. De påvirker ikke planens hovedformål, men er vigtige og vil blive behandlet med samme grundighed som resten af planen fremover.

Gudenåplanen

Det tværkommunale projekt Gudenåplanen er indtegnet i it-systemet MARS, men tæller ikke med i opfyldelsen af kravene i regi af den grønne trepart. Gudenåplanen udgør samlet set et areal på mere end 40.000 ha.

Gudenåplanen er at betragte som en fælleskommunal ramme for planlægning, men Gudenåen er ikke at betragte som et potentielt skitseprojekt i omlægningsplanen, hverken delvist eller i sit fulde omfang. Lodsejere bliver dermed heller ikke kontaktet i regi af omlægningsplanen ift. Gudenåplanens realisering.

Kommunerne har med indtegningen i MARS ønsket at synliggøre de store potentialer, der ligger i Gudenåplanen som en samlende naturplan for Gudenådalen og Randers Fjord. Potentialer, som går i fire strategiske retninger:

- Mere og bedre natur
- Rent vandmiljø og ren Randers Fjord
- Kerneområde for friluftsliv
- Klimarobust ådal

Flere af de indtegnede skitseprojekter i omlægningsplanen, særligt lavbunds- og vådområdeprojekter, ligger indenfor eller i tilknytning til Gudenåplanens geografi og bidrager dermed ved etablering konkret til virkeliggørelsen af de fælleskommunale visioner i Gudenåplanen. Hvor der er overlap mellem skitseprojekter i omlægningsplanen og Gudenåplanen, vil lodsejere blive inddraget ifm. skitseprojekterne.

Sammenbinding af store naturområder og finansiering

I "Aftale om et Grønt Danmark" fremgår det, at planen skal bidrage til at sammenbinde og beskytte større naturområder. Som tidligere nævnt er det nationale mål 20 procent beskyttet natur.

Vådområde- og lavbundsprojekter samt skovrejsningsprojekter og permanent ekstensivering bidrager til at skabe mere natur og finansieres primært af statslige tilskudsordninger.

I hovedvandoplandet til Randers Fjord arbejder enkelte kommuner allerede med udarbejdelse af skitseprojekter, der selvstændigt og uafhængigt af projekter omfattet af statslige tilskudsordninger skaber nye naturområder, evt. via sammenbinding af eksisterende naturområder. Projekterne bidrager i nogle tilfælde til øget grundvands-/drikkevandsbeskyttelse.

Disse selvstændige naturprojekter finansieres altså ikke pt. af de faste statslige tilskudsordninger og skal opnå finansiering på anden vis i samarbejde med private fonde, andre interessenter eller statslige puljer mv. Treparten vil som en integreret del af sit arbejde for at muliggøre finansieringen af de større sammenhængende naturområder.

4. Den videre proces

Projektlederne i kommunerne og Naturstyrelsen samt udtagningskonsulenterne fortsætter nu arbejdet med at opfylde målene i planen i samarbejde med de lokale lodsejere.

Det er vores forhåbning, at mange lodsejere vil se positivt på at indgå i et samarbejde om mulighederne på deres jorde, når vi sammen skal lykkes med arealomlægninger til gavn for vandmiljøet, klimaet og naturen samt en fremtidssikret landbrugsproduktion.

Efter kommunalbestyrelsernes-/byrådenes principvedtagelse af planen har Den Lokale Trepart ansvar for at følge op på implementeringen af planen og holde den opdateret med ny viden og projekter. Samtidig skal der arbejdes med planlægning af nye skitseprojekter til skovrejsning, grundvands-/drikkevandsbeskyttelse og natur. Den Lokale Trepart vil med hjælp fra kommunernes fagmedarbejdere undersøge, hvor det

giver mest værdi at plante og udlægge urørt skov, beskytte grundvand og skabe sammenhængende naturområder. Planerne vil blive opdateret på baggrund heraf.

De nærmere rammer for det arbejde skal fastlægges i aftaler mellem KL og Ministeriet for Grøn Trepert med inddragelse af Landbrug & Fødevarer samt Danmarks Naturfredningsforening.

Den Lokale Trepert Randers Fjord v/ repræsentanterne udpeget af Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Naturstyrelsen og kommunerne.